

ולכן ברור שמה שכתב הרמב"ם רפ"ה מבית הבחירה וכולו היה מקורה סטיו לפניו מסטיו, שכוונתו דכל הד הבית היה מקורה באופן זה סטיו לפניו מסטיו, ולא שכולו ממש היה מקורה, וסטיו לפניו מסטיו הוא ענין חדש לגמרי, אלא שכולו היה מקורה שכתב נמשך לסטיו לפניו מסטיו שכתב בתר הכי כפשוטו הלשון וכדמוכרת כן מירושלמי, ובמל"מ שהביא רק תחלת דברי הירושלמי משמע קצת שמפרש שכולו ממש היה מקורה אבל א"א לומר כן ומוכרת כדבארתי.

והנה לענין שצריך לדייק לומר בלשון רבו הא מפורש זה במתני' דעריית פ"א מ"ג ובלשון חייב ויקשה למה הביא מרחבה, אלא משום שבשביל זה צריך לומר דלא היה משנה לשון המשנה דיותר עדיף דהא גם רבו היה צריך לומר בלשונה אלא שהביא שרחבא היה מדקדק בלשון רבו לומר שלא לחינם שינה רב יהודה מלשון המשנה משום דדיבר על תרתייהו על האיצטבאות ועל הקרוי ומתני' בין דפסחים ובין דסוכה איירי רק באיצטבא גופה לבד או בקרוי שהוא גגה לבד לכן לא נקט סטיו אלא באיצטבא כטעם דבארתי.

ידידי,

משה פיינשטיין

סימן קלח

בענין אם אפשר לעשות תיקון עירוב בברוקלין

בע"ה ערב חג השבועות תשי"ב.

מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם יר"א באמת ובתמים כש"ת מוהר"ר צבי הירש אייזענשטאט שליט"א.

אחדש"ט באהבה וכבוד הראוי לידידי כתר"ה. הנה בחזקת"פ הבטחתי אחרי שדברתי עם כתר"ה בעי"מ מה שנראה לע"ד בענין תקוני העירוב בברוקלין ובמאנהעטן להלכה אך ידע נא ידידי כתר"ה שאין עתותי בידי כלל אף לשעה קלה ואני משיב תיכף רק בדברים לנוגעים למעשה שא"א לדחותם ולכן נדחת כתיבתי בזה עד היום ועתה כאני לקיים הבטחתי ולכתוב הנראה לע"ד בעה"י.

שלא חשיב גם איצטבא דבאמצע רה"ר דמודה ד' יהודה, הוא משום דזה ודאי ידעינן מאיסטונוית דסמוך לרה"י דחשיב בברייתא דלענין האיצטבא עצמה אין לחלק בין סמוך לרה"י לבאמצע רה"ד דאם גם האיצטבא עצמה היתה רה"ר משום דהיתה נבטלת לרה"ר גם בסמוך לרה"י היתה נבטלת. ורק אם האיצטבא עצמה אף באמצע רה"ר היא כרמלית משום דלא נבטלת יש ממילא חלוק לענין בין האיצטבאות בין באמצע רה"ר לסמוך לרה"י שבסמוך לרה"י לא שייך כ"כ זימנין דרדסי רבים וניתא תשמישיתיה כמו באמצע רה"ר.

ועיין ברשב"א שהקשה על רב יהודה מאי קמ"ל הא בהדיא קתני והאיסטונוית והוא כדבארתי שדין על האיצטבא שפיר יש למילף באמצע רה"ר מסמוך לרה"י. ואף שמר' יהודה שמעינן דדוקא על האיצטבא ולא בין העמודים ולא בין האיצטבאות שהוא חדוש רחא פליג בזה על ר' דימי א"ר יוחנן, מ"מ מקשה דלענין האיצטבא שהוא כרמלית שמעינן שפיר ולא רצה לדחוק שקמ"ל רק הדיוקא דדוקא על האיצטבא ולא הבנים רמשמע ליה מל' הגמ' דעיקר דין דגופיה מחדש ר' יהודה וממילא שמעינן הדיוק דבין העמודים הוא רה"ר וכן גם בין האיצטבאות.

ובהר הבית איירי נמי במקום האיצטבאות שהשמיענו שכל מה שהיה שם היה כפול שהרי מקום האיצטבאות היה גם מקורה וגם הקרוי היה כפול ולכן אמר סטיו, שהמקום קרוי סטיו וידעינן מזה שכל מה שהיה במקום ההוא בין האיצטבאות בין הקרוי היה כפול סטיו לפניו מסטיו ולא שכל הבית היה מקורה. וכן משמע קצת בפסחים דף י"ג שקרי ליה גג האיצטבא ואם כל הר הבית היה מקורה לא שייך לקרוא על שם האיצטבא.

ועיין בירושלמי תענית פ"ג ה"ט על עלו להר הבית מפני הגשמים רחא אמרת הר הבית מקורה היה ותני כן אסטיו לפניו מסטיו היה שלכאורה תמוה דהא ותני כן הוא תניא נמי הכי כדאיתא בקה"ע ואיזה הוכחה היא מזה שהיה מקורה והמפרשים לא ביארו כלום. ולכן אמינא שהוא מפורש כדבארתי שפ"י סטיו אינו האיצטבא עצמה אלא מקום האיצטבא וא"כ קשה מ"מ נקט הברייתא לשון סטיו אם לא היה מקורה ואין במקום ההוא אלא האיצטבאות והי"ל לומר איצטבא לפניו מאיצטבא היה, אלא צריך לומר משום דהיה גם מקורה אבל רק מקום האיצטבאות לכן אמר לשון סטיו דקאי על המקום האיצטבאות שהוא לכלול גם הקרוי שעליהם כדפרשתי.

הנהגה מה שרצה הרב הגאון ר' דפאל בער ווייסמאנדעל שליט"א והארץ בקונטרס לרון על העלעוואטאר בדין פי תקרה יורד וסותם להחשיב חלק גדול מעיר ברוקלין כמוקף מחיצות משום שבג' רוחות כותב שמוקפת ים ונהר וגירודי הים והנהר נעשו בבנין ע"י אדם ולא מבטלי רבים המחיצות ונשאר רק רוח אחד שאמרינן פי תקרה לדינא שהלכה כרב אף בב' רוחות כמין גאם, ועוד מחדש שפי תקרה ערף עוד ממחיצות גמורות שלכן אף להסוברין דרבים מבטלי מחיצתא אף במחיצות גמורות לא יבטלו מחיצות הנעשות מדין דפי תקרה.

ולע"ד אין לרון בזה דין פי תקרה להחשיב מחיצה מכמה טעמים. חדא מהא דמסיק הגמרא בעירובין דף צ"ה ובסוכה דף י"ט דרבא אמר ע"כ לא קאמר רב התם אלא דהני מחיצות לאנסדרה עבידי אבל הכא דהני מחיצות לאו לסוכה עבידי לא. ופרש"י בסוכה ואילו מחיצה מעלייתא היא הנה סמכין עליה אבל לאכשורי ע"י גור אחית לא דכי אנגמריה דחמנא למשה גור אחית במחיצה העשויה לחלל שלה אנגמריה ולא לתוצה לה עיי"ש. ופשוט שגם רש"י בעירובין שכתב אע"ג דלא בעי מחיצות לשמן כולי האי מיהא לא מקילינן עיי"ש, אין מונתו שלא רצו חכמים להקל אלא מדאורייתא לא מקילינן למילף מפי תקרה שנאמר בהלכה גם ללא נעשה לזה כמו שאין חלוק במחיצות גמורים אם נעשה לזה או לא. רכיון דהוא חרוש להקל אין לנו אלא מה שנאמר בהלכה דהוא דוקא כשנעשה לזה, ולא מסתבר לומר שיפלו דבורי רש"י אהרדי.

וא"כ פשוט שהעלעוואטאר שלא נעשה להרה"ר אינה מחיצה להרה"ר מדין פי תקרה אף אם היה נחשב מחיצה לתחת העלעוואטאר מדין פי תקרה לרבא שהלכה כמותו כמו התם שהוא מחיצה לגבי האנסדרה ואינה מחיצה לגבי הסוכה.

ומדויק לפ"ו מה שפרש"י בעירובין סוף דף צ"ד בהא דא"ר יהודה קורה ארבעה מתיר בחורבה חורבה הפרוצה ברה"ר ונאסרה בטלטול ויש בה קורה ראשית נתונים על שני יתדות מותר לטלטל תחתיה דארבע פיותיה יודין וסותמין ב' בצדיה וב' בראשיה עיי"ש, ולא פ' שמתיר לכל החורבה כגון שנפרצה רק להרה"ר ומתיר מצד פי תקרה לכל החורבה, ואין לתרץ משום דא"כ היה סגי גם בקורה טפח כרדיקו התוס' ברך פ"ו מפרש"י דעריין יקשה על ר' יהודה מ"ט נקט קורה ארבעה ובאופן דנפרצה גם בשאר רוחות יאמר דינו בלא נפרצה אלא לצד דה"ד ונשאר שם קורה ואף בלא רוחב

ארבעה אמרינן פי תקרה ומתיר לכל החורבה. לכן צריך לומר דאף בלא נפרצה בשאר רוחות גמי כיון שלא עבירא לתוצה ממנה לא אמרינן פי תקרה דהלכה כרבא. ולכן לגבי כל החורבה לא נימא פי תקרה אף שאמרינן לגבי תחתיו דקורה ואידי בכל אופן אף שלא נפרצה לשאר רוחות ולא תתיר אלא תחת הקורה ולכן בעינן שתהיה רחבה ארבעה כדי שיהיו מחיצות לארבעה דלפחות אינה מחיצה וצריך לדין פי תקרה לר' פיותיה בכל אופן. וריק התוס' שרש"י סובר דא"צ ארבעה רוחות לדין פי תקרה יהיה זה באם נעשה להתיר החצר כגון הקורה למבוי שנעשה לכל המבוי שבזה משמע להו שסובר דאמרינן פי תקרה גם בפחות מרוחב ר' דאל"כ לא היה צריך רש"י לפרש במה שמצריך ר' יהודה רוחב ר' מטעם דבעינן מחיצה לרוחב ר', הא בלא זה צריך רוחב ארבעה דבפחות לא נימא פי תקרה. אך הקשו ע"ז מקורה ד' מתרת במים שנעשה להתיר שהוא נעשה לכל החצרות ומ"מ מצריך רוחב ר' וכן מקורה שהוא רק משום היכר אף שנעשה להתיר שהוא לכל המבוי. ועוד מסתבר שכיון שמצריך רבא לדין פי תקרה שתהיה התקרה עבירא לזה שכמו שלא אמרינן בשטח אורך ורוחב כ"כ לא נימא בגובה ולכן העלעוואטאר שלא נעשה לסוכ כולל אין לומר אף תחתיו דין פי תקרה. ול"ד לעליה ע"ג ב' בתים ולגשרים המפולשין בעירובין דף צ"ה שסובר ר' יהודה דאמרינן פי תקרה, דהתם מצד המחיצות שבצדדין הוא כנעשה התקרה גם בשביל דין המחיצות תחתיו. ומוכרח זה מהא שדוקא בגשרים המפולשין שפרש"י שיש להם מחיצות מלמטה בשני הצדדין השמיענו ר' יהודה שאמרינן פי תקרה שלכאורה תמזה טובא לרש"י דסובר שגם בלא מחיצות כולל אמרינן פי תקרה לרב ואביי ובשלש רוחות אמרינן לכו"ע א"כ הי"ל לר' יהודה לומר אף דליכא מחיצות כגון דהגשלים הן רק ע"ג עמודים אמרינן פי תקרה וגם נרויה שיהיה נוגע זה גם לדינא דעתה שאומר זה ר' יהודה ביש ב' מחיצות אינו נוגע לדינא כלל דהא הוא דהיי' לדידיה מטעם שסובר ב' מחיצות דא"ר ודין פי תקרה שמעינן שסובר דק מצד יתורא דסיפא והא הי"ל לומר באופן דליכא מחיצות והיה מוכרח שהוא רק מצד פי תקרה דהא זה רצה ר' יהודה להשמיענו בדין הראשון, ולכן מוכרחין לומר שבצד שכן אין לומר פי תקרה ורק מצד שני המחיצות שבצדדין שנעשו שם נחשב כנעשה גם התקרה של העליה והגשלים גם לתחתיהן שבין המחיצות ואמרינן פי תקרה.

הרבה מאד אין לומר בו לרש"י פי תקרה אף אם היה נעשה גם לסכך על מה שתחתיה. והוא מדאורייתא דאם בבקיעת רבים ממש היו אומרים פי תקרה לא היה מקום לפסול בסוכה בחצר מצד דמאי.

אך על טעם זה משמע שפליגי התוס' דהא לדידהו אין חלוק בין מפולש לאויר או לאכסדרה וכן לאויר בקעה לענין שבת שבכולהו בזה כנגד זה לא אמרינן פי תקרה ובכמין גאם אמרינן פי תקרה. וא"כ אינו מטעם בקיעת רבים אלא משום מצרכי דיהיו שתי מחיצות דעדיפי דהוא בשתיים דעריבן שעדיפי משתים דלא עריבן עיין בסוכה דף ו' ועיין במאירי עירובין דף כ"ה ודף צ' שכתב לשון זה. דאם היו סוברין טעם בקיעת רבים לא היו יכולין להוכיח שלא נימא אף בבקעה במפולש לכן אף שאין זה ראייה גדולה דאפשר דמדורו עכ"פ שבבקיעת רבים אין אומרים פי תקרה אך סוברים דבבצר אף לענין סוכה לא נחשב בקיעת רבים ומ"מ פסולה אלמא שמעינן גם זה דלא אמרינן אלא במחיצות דעריבן מ"מ משמע יותר שפליגי דהא ליכא ראייה לפירושם שלא נימא פי תקרה וא"כ מה"ת נימא בעצמנו חדוש זה. עכ"פ לרש"י לא אמרינן פי תקרה בבקיעת רבים ולחוס' לא שמעינן בהדיא שפליגי, וא"כ ודאי ראוי להחמיר.

ועוד הא לשיטת הרמב"ם פ"ז משבת הל' ל"ה באכסדרה בבקעה שיש לה ג' מחיצות וברביעית אמרינן פי תקרה ומותר לטלטל שמי"מ לא הוי רה"י והורק מרה"ד לחוכה פטור כוורק למבוי סתום שיש לו קורה עיי"ש, ואף שבקורה הוא מטעם שהוא רק משום היכר כמפורש גם ברמב"ם שם ה"ט והכא הוא מדין פי תקרה מ"מ בתרווייהו סובר שאינו רה"י וכדכתב המ"מ שהרמב"ם סובר שבג' מחיצות אינו רה"י גמור רק שאף שהוא כרמלית הא מותר מן התורה ולא אסרו בקורה שאיכא היכרא וכן באופן שיש דין פי תקרה אף שליכא היכרא בזה כגון שאינה בריאה לקבל ארץ או שהיא למעלה מעשרים או שהוא רחב מעשר אמות או אילי כיון שהוא קירוי ורחב הרבה סובר שאינו היכר כקורה או שאינו במבוי אלא בחצר וכהא דאכסדרה שנמי אינו כמבוי וקורה לא מהני אלא במבוי לא אסרו כיון שיש לו מחיצה דדין פי תקרה ואינו כשאר כרמלית. על כל פנים כיון שפי תקרה אינו עושה לרשות היחיד לא מסתבר שתחשב מחיצה לחצות ברה"ר ובמקום שרבים בוקעין, אך בזה הרבה חולקים עליו. ועוד הא שיטת התוס' בערובין דף צ"ד דפי תקרה הוא

ומה שאף לאביי הוצרך לומר ד' יהודה ביש ב' מחיצות אף שאביי הא סובר דאף שלא נעשה לסוכה אמרינן פי תקרה, צ"ל אליבא דרש"י דגם אביי אפשר מודה לרבא בלא נעשה התקרה לתחתיו שלא אמרינן פי תקרה ורק בסוכה ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין פליגי דסובר דכיון שאמרינן בהו פי תקרה לאכסדרה אמרינן ממילא גם להסוכה דלא יהיו כסתרי אבל במטה ומעלה כהא דעליה וגשירים שלמעלה לא שייך ענין פי תקרה לא אמרינן נמי אלמטה גם לאביי כשלא נעשה בשביל למטה. ואם כן נמצא שאף לתחת העליונותא לא נימא פי תקרה ולא רק לרבא אלא אף לאביי, דלא מצינו מי שיפלוג על רש"י בזה ולכן אף שלסוברים דלא אמרינן פי תקרה כשליכא ב' מחיצות ליכא הכרח לסבדא זו. ובפרט לזה שגם אביי מודה, מ"מ כיון שלרש"י מוכרח לומר כן ולא מצינו חולקים עליו בזה מסתבר שגם התוס' וכל המפרשים סוברים כן משום דהוא מלתא דמסתבר ומוכרח זה גם מסבדא.

ונמצא למה שבארתי שאם היה מציאות תקרה שנעשה שלא בידי אדם לא נימא פי תקרה לא רק לרבא שהלכה כמותו אלא אף לאביי כיון שלא עבידא גם לתחתיה דהא לא עבידא לשום דבר.

ועוד הא לשי' רש"י בסוכה ד"ח כהא דאמר אביי מדינא לך בההיא דהויל כמבוי המפולש דלא אמרינן פי תקרה אף שסובר כרב שאף בלא מחיצות כלל אמרינן פי תקרה הוא מטעם דכיון דאויר פתוח לנגדו דמאי למבוי מפולש ועשוי לקפנדריא לבקעת הרבים עיי"ש בפרש"י, א"כ מפורש שסובר רש"י דבבקעת רבים לא פי תקרה ולכן אף באויר שהוא פתוח רק להצר שדמאי למפולש וכנעשה לבקיעת רבים פסלו בסוכה. ואולי כונתו שגם מדאורייתא פסול בסוכה דלענין סוכה גם עשוי רק לבקיעת בני החצר נחשב נעשה לבקיעת רבים שלא אמרינן פי תקרה משום דלסוכה הא צריך דופן מיוחד לו אף שהוא עומד בחצר. אך במפולש לאכסדרה ולא לאויר החצר נחשב כלא נעשה לבקיעה כלל ואמרינן פי תקרה אף בכל המחיצות והטעם אינו ברור כי"כ דגם במפולש לאכסדרה שייך קצת לומר שנעשה לבקיעת בני הבתים דהא צריך גם בזה דופן מיוחד להסוכה. ואולי זהו כוונת התוס' שם שכתבו דסבדא משונה היא עיי"ש, ולכן יותר מסתבר דרק מדרבנן פסלו בסוכה לרש"י משום שדמאי למפולש ולכן לא נראה הדמיון אלא שמפולש לאויר החצר ולא לאכסדרה ולא הוא סבדא משונה. וא"כ פשוט שהעליונותא שעשוי ממש תחתיו לבקיעת רבים

מדין פתח ולכן סברי שלא אמרינן פי תקרה בקרן זוית משום דפתח בקרן זוית לא עבדי אינשי דלא כפרש"י שם וכן סובר גם הרא"ש שם ופסק כן גם הטור בסי' שס"א וכן גם הש"ע שם בסעי' ב' פסק כן עיין במג"א סק"ד וכן סובר הרמב"ם בפיו"ה הל"ה לפי' הכ"מ על הא דכתב והוא שלא תהיה באלכסון עי"ש ובב"י סי' שס"א וא"כ אף אם היה העל"י וועטאר באופן שאמרינן פי תקרה היה זה רק במקום שהולך בשוה ולא בהמקומות הרבות שהולך באלכסון.

ונמצא מסקנת הדברים שלרש"י והרמב"ם אין לומר כלל פי תקרה בהעלעלועטאר בכל אופן שהיה נעשה. ובאופן שהוא נעשה עתה אליבא דרבא שהלכה כמותו אין לומר פי תקרה לגבי רה"ד לכל המפרשים וממילא אין לומר גם לא לתחת העלעלועטאר אף רק טעם א' משום דנמצא שהוא מד' רוחות שלא אמרינן פי תקרה אליבא דתוס' ורוב הפוסקים. וגם מסתבר כטעם הב' שגם לתחתיו אין לומר כלל פי תקרה ולא רק לרבא אלא אף לאביי אין לומר כדבארתי. וא"כ אינו כלום היתר של פי תקרה מהעלעלועטאר.

והנה למה שבארתי יש מקום לתרץ דברי רש"י בדף פ"ו התמיהין מאד שכתב בהא דר' יהודה דקורה ארבעה מתרת בחורבה משום שסובר שמחיצה תלויה מתרת כר' ישמעאל בר' יוסי שהקשו תתוס' הא הוא מדין פי תקרה ואשכחן רב דסובר דמחיצה תלויה אינה מתרת אלא במים ומ"מ סובר פי תקרה. עי"ש. דרש"י מחלק בין היכא שנעשה להתיר את כל החצר והחורבה וכן כגון בהא דאסדרה בבקעה שזוה אמרינן פי תקרה ולא נחשב כמחיצה תלויה שהרי נחשבת כמגעת עד הקרקע והגדים שבוקעין תוא כבוקעין דרך פתח וליכא שום חסרון בהמחיצה שלא סותר לה שום דבר לומר שאינה מחיצה. ובין תקורה ארבעה שאף שיש להחורבה שאר המחיצות לא מתרת את כל החורבה כיון שלא עבידא לה אף שמתרת את המקום שתחתיה שעבידא לזה ונמצא שהוא חסרון בהמחיצה שמה שלא הותרה החורבה כולה הוא סותר ואומר שאינה מחיצה. שלכן סובר רש"י שאף למקום שתחתיה תלוי בדין מחיצה תלויה דלמ"ד אינה מתרת מצד בקיעת גדיים שהטעם משום שיש שבקיעתן סותר להמחיצה שכיון שהוא מחיצה ולא פתח הרי בקיעתן מראה שאינה מחיצה. ומטעם זה הוא רק בבקיעת גדיים שנראה מהחורבה ולא בבקיעת דגים שאינן נראין כדפרש"י בשבת דק"א. לכן גם בפי תקרה דקורה ארבעה אין להתיר אף לתחתיה לא מצד בקיעת הגדיים שאינה סתירה בפי תקרה ל"מ לתוס' שהוא מדין פתח אלא אף לרש"י יודה

שיש לו מעלת פתח אבל הדין שאינה מתרת כל החורבה הוא הסותר ואומר שאינה מחיצה וגם זה הוא נראה ומה לנו אם נסתר כח המחיצה מצד שנראה מבקיעת גדיים או מצד שנראה מאיסור החורבה. ולמ"ד מחיצה תלויה מתרת אף שגדיים בוקעין ואינו חושש כלום להסתירה לבטל כח המחיצה גם הקורה ארבעה אף שאינה מתרת את כל החורבה מתרת מיהא לתחתיה ואינו כלום מה שסותר לבטל כח המחיצה ולכן פי' שר' יהודה סובר שמחיצה תלויה מתרת. והנה הרב הגאון ד' רפאל בעד וייסמאנל שליט"א בסוף קונטרסו מוכיח שפי תקרה עדיף ממחיצות גמורות שלא בטלי בבקיעת רבים אף למ"ד דבטלי רבים מחיצתא גמורות מהא דלהרשב"א שסרטיא ופלטיא הוא רה"ד אפילו בדלתות מדינה נעולות יקשה מ"ט לא הוי כל ביהכ"ג רה"ד דבשביל מה שהוא גם מקורה לא יעשה יותר רה"י אלא שמצד הקירוי אמרינן פי תקרה שעדיף שלא אמרינן רבים מבטלי מחיצתא ונתן טעם על זה. אבל ודאי אין לומר כן ואף באופן שלא שייך פי תקרה מצד הקירוי הוא רה"י אף להרשב"א וגם הא בעזרה לא היה פי תקרה שלא היה מקורה והיה רה"י לשתת. וקושיתו אינה כלום דגם הרשב"א מודה שאם תרבים צריכים להיות במקום מוקף מחיצות דוקא כמו בביהכ"ג ועזרה דמקדש הוא רה"י וכן בכל קבוץ רבים באופן שדק מצד המחיצות נקבצים שם ורק בסרטיא ופלטיא שהרבים הנקבצים אינם צריכים להמחיצות אך שמי"מ עשו שם מחיצות מאיזה טעם סובר שלא מהני לסלק דין רה"ד ולהשיטה שבתה"ד סי' ע"ג אין בו דין רה"ד משום שעכ"פ לא דמו לדגלי מדבר אבל לא נעשה רה"י כמו במקורה וזה פשוט וברור.

סימן קל"א

בענין אם אפשר לעשות תיקון עירוב במאנהעטן שהוא נוא יארק

ענף א

ובדבר מאנהעטן. הנה המחיצה שנבנה משטח המים עד הקרקע שלמעלה שגבוהה יותר מעשרה טפחים שמקפת כל העיר ודאי היא מחיצה גמורה וגם נעשית לידרה שהרי היה המקום נמוך ומשופע והגביוה ועשאוהו חזק בהבנין ומקום ישר כדי שיוכלו לילך ולטיל שם ולישב שם על

הר"י בתוס' דאף בלא מחיצות גמי הוא רה"י דהו שרה"י עולה עד לרקיע לא יפרש מטעם גוד אסיק אלא שהוא דין ברה"י שאף שהמחיצות הם רק עד עשרה כמו שמגזיין ולא יותר חופס דינו דרשות היחיד עד לרקיע ומדויק לפי זה שלא נאמר מחיצות דעשרה עולין עד לרקיע אלא רה"י עולה ולכן לא איכפת לו מה שלא ניכרין המחיצות וליכא גוד אסיק דמ"מ הוא בדין רה"י. אך כיון שליכא מחיצות משום דלא אמרינן גוד אסיק מחמת שאין ניכרין הרי הוא נפרץ במלואו להבליטה ואם הוא ברוחב ארבעה ה"ה כרמלית ואוסר את כל הגג ול"ד למערה ש"ע"ה הוא רה"י כדמשמע בדף ס"א ואף דק בנחכסה תחפירה בקרשים הוא רה"י דלא מצינו חלוק בזה דחתם לא ניכר כלל שיש רה"י תחתיו שאף שמכוסה רק בקרשים אפשר מונחים על הקרקע אבל בגג הא נראה שתחתיו הוא רה"י ואף שאין נראה מתחתיו ממש אלא מן הצדדין נחשב ניכר. ועיין במג"א סי' שמה"ס סק"י והוא מהמ"מ פ"ד משבת הכ"ג בהחלוק בגומא בין מלאה מים שהזורק לתוכה חייב למלאה פירות שהזורק לתוכה פטור שאמר אב"י בשבת דף ק' מטעם שבמלאה מים וכל הדברים הלחים נראין המחיצות ובמלאה פירות אינן ניכרות עיי"ש ולכן דין עולה עד לרקיע נמי אפשר יש חלוק בין נראה הרה"י לאינו נראה דבמערה לא נראה ובגג הוא נראה כדבארתי .

אבל הרא"ש בדף צ"ב לא תילק בין מקום הבליטה לכנגד המחיצות אלא כתב דכיון דלא אמרינן גוד אסיק בלא מינכר מחיצתא הוי כל הגג כרמלית ולדידיה אף בבליטה משהו נמי אסור כל הגג כיון דהוא בעצמו כרמלית וכדאיתא כן בקרבן נתנאל להרא"ש עיי"ש. וצריך לומר דהרא"ש סובר דמה שרה"י עולה עד לרקיע הוא מטעם שהמחיצות עולות עד לרקיע מדין גוד אסיק וכיון שאין ניכרות שלא אמרינן גוד אסיק אינו רה"י וכדביא בסוף דבריו לשון רש"י בדף צ"ב שגדול נמי אסור שאין לו שום מחיצה וכל שאין לו מחיצות אינו רה"י. וכן לא יסבור טעם מהרש"א.

אך יהיה חלוק לדינא בין הטעם שבארתי לטעם מהרש"א. דלטעם מהרש"א יש לכאורה לומר בבולט מהגג רק חצי טפת ואולי גם טפת אחד לרה"י גוד אחית דהא מצינו בשבת דף ק"א דעל חצי טפת ואולי גם על טפת ליכא חסרון דבקיעת גדיים עיי"ש ברש"י וחוסי' גבי עמוד ברה"י גבה עשרה ורחב ד' ואין בעיקרו ד' ויש בקצר שלו שלשה שמפרשי החוסי' שעובי הקצר שלו שלשה טפחים ולמעלה ארבעה שליכא ברוחב כזה בקיעת גדיים ואם עובי

האיצטבאות שקבעו שם ולהביא לשם את הילדים הקטנים ליישנם שם שזהו עניני דידה ממש ולכן הוא מוקף לדידה ממש כל המחיצה שמשטת המים עד הקרקע ואף אם יש איזה מקומות שלא נעשה המחיצה לה מ"מ בהרבה מקומות נעשה לה וממילא מתדת כל התיקף. ואף אם כל מחיצה זו לא הייתה נעשית לדידה הא בחלק גדול נבנתה מחיצה של גובה עשרה טפחים למעלה וזהו דק לדידה. ואף שהיא מחיצה ע"ג מחיצה שאין מועיל לעשותו מוקף לדידה הא מפורש בעירובין דף כ"ה ומורה ר' שש ששם עשה מחיצה על התל שזועיל מ"ט הואיל ובאורי' המחיצה העליונה הוא דד ומה שאמר אב"י בדף כ"ד גם במחיצה אגודא דנהרא אין עושין מחיצה ע"ג מחיצה הא אוקמא תוס' שהיה שם תל גבה עשר מן השביל או שהיה זה מעבר הנהר שלא היה רחב יותר מעשר והיו שם גידודין גבוהים עשרה ומצד השביל היה נמוך ע"ש. אך א"צ לה כי גם מחיצה שעד הקרקע היא נעשית לדידה כדלעיל.

ובדבר הגשרים העובדים בברוקלין ולדודווי סיטי נלע"ד דתליא בהשלש שיטות שפליגי בגג שבולט חוץ למחיצות הבית בעירובין דף פ"ט שלהר"י בתוס' כל הגג שבין המחיצות של הבית הוא מדינא רה"י ורק מקום הבולט לרה"י הוא כרמלית באם הוא באופן שלא אמרינן פי תקדה כגון דעבידי כי אורזילא ומצד גוד אחית לא אמרינן משום בקיעת גדיים משום דמקום פטור אף בגובה עשרה לא הוי כשהוא ברוחב ארבעה אף ממילא נאסר כל הגג משום דנפרץ במלואו למקום האסור דכרמלית ואם אין הבליטה ארבעה שהוא מקום פטור יהיה מותר להר"י. וטעם שהגג הוא רה"י לא מבואר בתוס' שלכאורה תמוה דהא לא מינכרא מחיצתא שלא אמרינן גוד אסיק ותיירץ מהרש"א דכיון שהי"ל לומר גוד אחית דק שמצד גדיים בוקעין לא אמרינן גוד אחית לכן סילק דין מחיצה רק ממקום שהגדיים בוקעין שהוא ממקום הבליטה ולא מכל גג שכנגד המחיצות שא"א לגדיים לבקוע עיי"ש. והוא תמוה דעכ"פ כיון שבמקום ששייך לומר גוד אחית לא אמרינן מצד בקיעת גדיים ממילא אין כאן מחיצה גם על הגג שכנגד המחיצות דהא אין שייך גוד אחית באמצע הקירוי אלא בסוף הקירוי כמפורש בסוכה דף ד' לענין גוד אסיק שלא אמרינן באמצע הגג וזה"ל לענין גוד אחית. וצריך לומר בכונת מהרש"א שנחשב מצד גוד אחית מחיצה אף שהגדיים בוקעין אך שלא מועילה על מקום בקיעת הגדיים ולכן על המקום שכנגד המחיצות שליכא בקיעת הגדיים מועילה. והוא דחוק לומר זה בלא ראיה מוכרחת. אבל לעיד סובר

הגג רה"י. אבל הוא פירוש רחוק ראיות חלוק יש להיות בבקיעת גדיים דין הדרן מחיצתא או לא ומסתבר לפרש כולעיל ויש לאסור להרא"ש את הגג אף בבולט שעור המועט כרבאדתי.

ענף ב

ומסקנת התוס' מירושלמי רכיון שהוא למעלה מעשרה הוא מקום פטור אף שדב טובא ולענין הגג שכנגד המחיצות לתדויהו בין להתוס' בין להרא"ש יש להתיר אך הטעמים חליא אף להירושלמי במחלוקת הר"י בתוס' והרא"ש שלהר"י בתוס' שהוא רה"י הוא מותר מטעם שהוא רה"י ולא נפרץ למקום האסור כיון שהבליטה הוא מקום פטור אף שבוטל יותר מארבעה, ולהרא"ש אינו רה"י אך הוא מותר מטעם שכל הגג הוא מקום פטור.

ואולי יש חלוק ביניהו לדינא באם הוא יתר על בית סאתים להרא"ש שכל הגג הוא מקום פטור אין לאסור גם בבית סאתים כיון דזה שהוא מקום פטור הוא מטעם שהוא למעלה מעשרה אין לאסור גם בבית סאתים דהא גם כן אינו חמור מכרמלית שאינו תופס ביותר מעשרה כראיתא ברש"י שבת דף ז' ע"י"ש, ולהר"י בתוס' שכנגד המחיצות הוא רה"י יש לאסור בבית סאתים גם על הגג דלא עדיף למעלה על הגג כשהוא רה"י מלמטה בארץ וכיון שביותר מבית סאתים עשאו כרמלית ה"ה על הגג כשהוא רה"י אך לא יתפוס יותר מעשרה מגובה הגג. וניחא לפ"י מה שהתוס' והרא"ש פליגי שהתוס' מפרשי שגם גמ' ירין יכול לסבור כירושלמי והא שאסור הגג לרב אף בגג יחיד בלא מינכרא מחיצתא כראיתא ברך ז' בהא דפרץ קשיא דרב אדרב מפרשי משום ידיע שפיר דאיירי ביותר מבית סאתים, והרא"ש כתב מיהו לפום גמ' ירין משמע דגג הוי כרמלית היכא דלא מינכרא מחיצתא והוא מהא דקשיא דרב אדרב ולא ניחא ליה לפרש כתוס' אף שהאמת שאיירי התם ביותר מבית סאתים כרמכרת לומר בהא דשמואל שאיירי בזה וא"כ ודאי אפשר שגם המקשה ירע זה וקושייתו היתה כפי' התוס' ולא נעשה מחלוקת בין הירושלמי לגמ' ירין שלכאורה תמהא אבל הוא משום דחלו ביטותיהו דלהתוס' שהוא רה"י כנגד המחיצות ולא לאסור בבית סאתים גם על הגג ולכן כיון שאיירי ביותר מבית סאתים כרמכרת לאוקמי לשמואל ניחא מה שיש לאסור לרב והקשה שפיר אף שגם גמ' ירין סובר כהירושלמי והוצרך לתרץ דאיירי במינכרא מחיצתא ונחשב גם על הגג מוקף לדירה. ולהרא"ש שאינו רה"י וא"כ הוא מקום פטור מירושלמי שאין לאסור

הקצר הוא באמצע הוא רק על חצי טפח ואם הוא מצד אחר הוא גם בטפח. וקצת משמע שמפרשי שעומד באמצע ורק בחצי טפח ליכא חסרון דבקיעת גדיים דאם עומד מן הצד ונימא שגם בטפח ליכא חסרון דבקיעת גדיים היה סגי שיהיה בקצר שלו שנים ויהיה באמצע ויהיה רק טפח מכל צד וא"כ משמע שרק בחצי טפח ליכא בקיעת גדיים ואיירי שעומד הקצר של שלשה באמצע אבל דאיה גדולה ליכא שאולי רצה למינקט באופן שאין שיעמוד הקצר לא יהיה החסרון דבקיעת גדיים וא"כ אפשר שגם בטפח לא יהיה החסרון. ולרש"י משמע שגם ביותר מטפח ליכא חסרון דבקיעת גדיים דאין דרך להתחכן. אך לא נאמר שעור לרש"י דוק הרבה אי אפשר דהוא כמו קנה ובראשו טרסקל דמבטלי בקיעת גדיים גור אחית כדקדשו התוס'. וא"כ יהיה מותר הגג לתוס' בבולט חצי טפח ואולי גם בטפח ולרש"י אף ביותר מעט אך לא ירע כמה. וקצת מסתבר שהוא טפח ומחצה רכיון שסתם כמה העובי ועובי לא בלתיכר יש לו מסתבר שהוא על תפחות שבמדה הנזכרת שהם בטפחים ויהיה עובי בקצר שלו טפח אחר ובאמצע נמצא שמכל צד הוא בולט למעלה טפח ומחצה דהא רש"י גם בטרסקל פי' בעירובין דף ל"ג שהיה הקנה תחוב באמצעיותו והתם מבטלי בקיעת גדיים משום דבולט קרוב לשני טפחים מכל צד שהקנה הוא רק הרבה וא"כ הכא איירי נמי שהקצר הוא באמצעיותו אבל כיון שעובי טפח תרי בולט רק טפח ומחצה מכל צד ובשעור כזה סובר שלא מבטלי בקיעת גדיים משום דאין דרך להתחכן וכוחנו שאף שלפעמים בוקעין גדיים אבל כיון שאין הדרך להתחכן לא נחשבה בקיעה בזה שאירע לפעמים שמתחכנין ובוקעין. אבל לטעם שבארתי אף בזה יהיה כל הגג כרמלית דגור אסיק הא לא אמרינן כיון דלא מינכר מחיצתא וגור אחית לא אמרינן אף שליכא בקיעת גדיים בשעור מועט כזה דהא לא הדרן מחיצתא שיתא בעירובין דף ל"ג והובא בתוס' כאן דאף לר"י ב"י יהורה לא אמרינן גור אחית בלא הדרן מחיצתא אף שלא סבר כלל חסרון דבקיעת גדיים ולכן גם לרבנן בבולט בגג שעור המועט שגם לידתו ליכא חסרון דבקיעת גדיים נמי כיון שלא הדרן מחיצתא אין לומר גור אחית. ולמהרש"א צריך לרחוק דמפרש במה דמורה ר"י ב"ר יהודה בלא הדרן מחיצתא שיש לחוש לבקיעת גדיים ולכן באם ליכא בקיעת גדיים כגון על כל הגג למהרש"א אליבא דתוס' שאין אז חסרון דבקיעת גדיים אמרינן גור אחית. וא"כ בבולט הגג לדירה שעור המועט שליכא חסרון דבקיעת גדיים אף למקום הבולט גם להרא"ש יהיה

אף בלא מחיצות הא לזה צריך שלא יהיו גדיים ושום מינים בוקעין ולכן אף שגדיים אין בוקעין מצד מחיצות הבית מ"מ הא אנשים בוקעין שם שזו ג"כ נחשב בקיעה ומבטל שלא יחשב רה"י, ולכן אפשר שלהרמב"ן אם סובר כהירושלמי יהיה כל הגג כרמלית ואם סובר כסברת הר"י והרא"ש הוא מקום פטור. אבל אפשר דכיון דביתא כמאן דמליא דמיא אין להחשיב הלכות האנשים שם כבקיעה. ואף שבשבת דף ה' משמע דכמאן דמלי דמיא הוא מצד הקירוי לבד דהא אמר שם וכ"ח ה"נ במקורה התינת ברה"י מקורה ברה"י מקורה מי חייב שמעך דאם היה חייב גם ברה"י מקורה היה נוחא גם רה"ר דעני מה שחייב אף שליכא עקירה והנחה ע"ג מקום ד' משום דהיה נחשב כמאן דמליא מצד הקירוי. ומ"מ חזו"ן שמבטלין בקיעת גדיים שלא יהיה רה"י על מקום הגג שבוטל להרה"ר אלמא שלא מחזי מה שנחשב כמאן דמליא לסלק הבקיעה. אך אולי בלא מחיצות לא אמרינן כמאן דמליא דמי אף במקורה דתרווייהו בעינן דהא פירש"י בשבת דף צ"ז בטעם כמאן דמלי מתוך שהוא חשך ומלא הבלא עיי"ש דטעם זה לא שייך אלא כשאכא תרווייהו מחיצות ומקורה. ואח"כ שהיה יכול למיפנא דברה"ר מקורה לא שייך כמאן דמליא כיון שלפיכא מחיצות אך דעדיפא פריך שליכא חיוב כלל ברה"ר מקורה וגם שהוא ממירא מפורשת ולא מסבא. ובל"ז הא צריך לומר כן דאף אם גם במקורה בלא מחיצות נימא כמאן דמליא לא היה שייך לומר כן ברה"ר דאם כמאן דמליא שפירש"י דבר סתום מכל צד הוי כמלא חפצים עד גגו דאין איורו חשוב איור, איך יהיה רה"ר ואין נימא לחיבו בשני דברים חסותיים וא"ו דאם נחשבהו כעשה הנחה ע"ג מקום ד' משום דכמלא חפצים דמי ואין בו איור אין שייך להחשיבו רה"ר ואם הוא רה"ר מחמת שבאמת אין שם כלום איך נחשבתו כהניח על דבר שנמלא ונסתם וא"כ מוכרחין לומר שפריך מעדיפא מזה וממירא מפורשת. וא"כ אפשר כדמסתבר דאף שאינו רה"ר לא אמרינן כמאן דמליא דמי אלא כדאיכא תדוריהו מחיצות ומקורה כדמשמע מטעם רש"י בדף צ"ז וגם מלשונו בדף ה' שכתב דבר סתום מכל צד שכוונתו למעלה ומהצדדין שהם מחיצות וקירוי לגירסת הב"ח שהפירוש מתחיל מתחתיו דבר סתום וכן מוכרח ממש"כ הוי כמלא חפצים ולא כתב והי עיי"ש. ולכן אף שבקיעת גדיים שתחת הגג הכולט מבטלין שלא יהיה רה"י על מקום הגג לא מתבטל מקום הגג שכנגד הבית שכמלא דמי אף להרמב"ן שצריכין לעשותו לרה"י מצד עצמו

גם בבית סאתים כדבארתי לכן מה שהקשה בגמ' דידן שלרב הוא אסור מוכרחין לומר דפליג אירושלמי וסובר שאף למעלה מעשרה הוא כרמלית ברחב ארבעה. והנה שיטת הרמב"ן בחידושו לשבת דף צ"ט והובא ברשב"א שם דכי אמרינן לרה"י עולה עד לרקיע ה"מ רה"י גמורה במחיצות כגון חצר אבל עמוד לא עיי"ש דלא כרש"י והרמב"ם פ"ד משבת ה"ג לא חילק וכן הוא בטור תש"ע סי' שמ"ה סעי' ה' בלא חלוק. נמצא דלהרמב"ן ודאי הא דרה"י עולה עד לרקיע הוא מטעם שהמחיצות עולות עד לרקיע מדין גוד אסיק כדכתבתי להרא"ש. אבל הרא"ש אין הכרח שיסבור כהרמב"ן בעמוד דמסתבר שלא יפלוג עליו הסור דפליג ארמב"ן וסובר גם ברה"י דעמוד שעולה עד לרקיע, דהוא משום שסובר דגם בעמוד נחשבו מחיצות ואמרינן גוד אסיק. וכן מוכרח להרא"ש שכתב הא דפרש"י דכל שאין לו מחיצות אינו דה"י וא"כ הא דעמוד גבוה י' הוא רה"י הוא משום שנחשב שיש לו מחיצות. והרמב"ן סובר דעמוד גבוה י' לא נחשב שיש לו מחיצות אך שמ"מ כיון שגבוה י' ורחב ד' הוא רה"י וכיון שהוא בלא מחיצות אינו עולה למעלה ולא כדבארתי להר"י בתוספות. אבל לכאורה עכ"פ נמצא שגם להרמב"ן יש להיות להגג במקום שבין כותלי הבית שאין הגדיים בוקעין דין דה"י לא מצד עליית רה"י דהבית אלא מצד עצמו שתר"י הוא גבוה י' ורחב ארבעה ורק מקום הכולט לרה"ר שגדיים בוקעין תחתיו הוא או מקום פטור אף ברחב ד' אם סובר כהירושלמי או ברחב ד' הוא כרמלית אם סובר שלא מצינו רחב ד' שיהיה מקום פטור כהר"י וכהרא"ש ויאסר אז הגג מטעם נפרץ במלואו לכרמלית כסברת הר"י. אך כשנעניין יש להסתפק דאפשר שלהרמב"ן אינו בדין רה"י, דהא פשוט שנמצא דאם אמרינן בקיעת גדיים דה"ה בקיעת מינים אחרים מבטלין כמו גדיים כדהקשה ר"א בריה דרבא בשבת דף ק"א שגם בקיעת גדיים תבטל ותירץ רב אשי שבקיעת גדיים לא שמה בקיעה ופרש"י לפי שאינן נראין וא"כ במינים אחרים הנראין שמה בקיעה. וא"כ גם בקיעת האנשים שתחת הגג יש לבטל שם רה"י דהגג כמו שמבטלין בקיעת גדיים שתחת מקום הכולט ולכן רק במינכרא מחיצותא שאמרינן גוד אסיק שיש מחיצות ממש שעולה רה"י עד לרקיע הוי הגג רה"י וכן להר"י שאף שבלא מינכרא מחיצותא עולה כח ושם רה"י עד לרקיע הוי הגג רה"י. אבל להרמב"ן שאין עולה לרה"י דהבית למעלה ורק שרוצים אנו לעשותו רה"י להרמב"ן מצד עצמו מחמת שגבוה עשרה שלהרמב"ן נעשה רה"י

מחמת שגבוה עשרה בלא מחיצות הבית וחלוק זה הא צריך לומר גם למחש"א שהבאתי לעיל.

ויהיה חרוש לריגא למה שבארתי דצריך תרתי להחשיב כמאן דמליא מחיצות ומקורה שאם יהיה עליה ע"ג תקרה שע"ג עמודים בלא מחיצות והם של שני בנ"א ולול פתוח ממטה להעליה שלא יוכלו לערב זע"ז אלא בקביעות סולם דהא מה שא"צ סולם להתיר לערב בלול פתוח מן בית לעליה איתא בעירובין דף ע"ו משום דביתא כמאן דמלי דמי שלא אמרינן זה בלא מחיצות. ואם נפרש שמש"כ רש"י דבר סתום מכל צד שהוא בדוקא לא יוכלו לערב בלא סולם קבוע אף אם יהיו למטה ג' מחיצות דדוקא בבית גמורה כדרך הבתים שיש להם מחיצות מכל הצדדין אמרינן כמאן דמליא אך אולי לאו דוקא נקט לשון מכל צד וצ"ע לריגא אבל בלא מחיצות כלל מסתבר שודאי לא אמרינן כמאן דמלי ולא יוכלו לערב בלא סולם קבוע.

ענף ג

וא"כ בהגשרים שהולכין ממאנהעטן שיש תחתיהן מחיצה גמורה להר"י בתוס' הוא רה"י עד בנגר המחיצה מדין רה"י עולה עד לרקיע אבל מ"מ אסור מטעם דפרוץ במלואו לחלק הגשר שאחר המחיצה שהוא על הנהר. ולהרא"ש לכאורה כולו כרמלית ולמסקנת התוס' שמסקי כהירושלמי הוי הגשר שאחר המחיצה מקום פטור והוי נפרץ למקום המותר. ולהרא"ש להירושלמי כולו מקום פטור לכאורה ומטעם קרפף אין לאסור מקום הגשר שהוא רה"י להר"י דגם הגשרים נחשבו מוקף לדירה שיש שם גם איצטבאות לישב שם ומקומות לטיול אך האיסור הוא מטעם שנפרץ במלואו למקום שאחר המחיצה כדלעיל להר"י. וכיון שהוא רק מטעם פרוץ במלואו לכרמלית יש להתיר שם בצורת הפתח אם אף אם עוברים שם ס' רבוא. ולמסקנת התוס' כירושלמי יש להתיר בלא שום תקן. אבל להרא"ש שכיון שלא מינכרא מחיצתא אין על הגשרים דין רה"י אפשר יש לדנוג גם להר"ד אם עוברים שם ס' רבוא אם עולה בשפוע יותר מד' אמות עד עשרה גבוהה דאף שאין רה"ד עולה למעלה מעשרה מ"מ כיון שעולה בשפוע כזה שאם הייתה ארעא סמיכתא היה רה"ד אפשר נידון כארעא סמיכתא אף שתחתיו רה"י וא"כ כשעוברים ס' רבוא הוא רה"ד דצריך דלתות ולהשיטות דלא מצרכי ס' רבוא הוא רה"ד בכל אופן כיון שרחב ט"ז אמה ובעי דלתות. ואף אם נימא להרא"ש דהוא כרמלית כיון שגבוהה עשרה ול"ד לארעא סמיכתא כיון שנראה ונוגש לכל שהוא באויר. מ"מ אפשר צריך דלתות. כיון

שמה שצריך דלתות אינו משום שהוא בדין רשות הרבים דאם הוא רשות הרבים ממש אין מועילין גם דלתות אלא דוקא כשהן ננעלות ממש בלילה לכו"ע. וזה שמעילין דלתות שרק הראויות לנעול אע"פ שאינן ננעלות הוא רק כשאינו בדין רה"י. להר"י והרא"ש הוא רק במבואות המפולשין ולשמאל דפסק כחנניה אליבא דב"ה שאף שאינו רה"י מצריך שיהיה דלת בצד אחד ולדידהו לא משכחת זה אליבא דריגא דהלכה כרב באיסורי שפסק כת"ק שסגי במבואות המפולשין להר"י בצה"פ מכאן ולחי וקורה מכאן וברת"ר הא פסקי כר' יוחנן שגם דלתות לא מהני אלא דוקא כשננעלות בלילה כמבואר ברי"ף ורא"ש בעירובין דף ו'. ולהרשב"א שהובא במ"מ ובכ"מ בפ"ז משבת ה"י שפסק כשמאל דהלכה כחנניה משכחת זה לריגא במבואות המפולשין אבל ברה"י מצריך ננעלות ממש כר' יוחנן אך מגי בדלת אחת הננעלת כמפורש בדבדיו עיי"ש במ"מ והובא גם במג"א ס' שס"ד סק"ב. ולהרמב"ם שם דסגי ברה"י בדלתות מכאן ומכאן הא מפורש במ"מ שם שפסק שחזן של מחיצות יפה דרבים לא מבטלו ליה וכדעת מי שאמר כן ס' עושין פסין בדרך כ"ב וכן מפורש בלשון הרשב"א שהביא הכ"מ שהרמב"ם סובר שאין הלכה כר' יוחנן אלא כר"א תלמידו דאמר בעושין פסין כאן הודיעון כחן של מחיצות וסבירא ליה עיי"ש. וכוחנו דמה שאמר שם אלא באן ולא סבירא ליה הוא רק לר' יוחנן שמצריך בירושלים שיהיו ננעלות בלילה אבל לר"א סבירא ליה ופסק כן. ואם כן צריך לומר שהוא דוקא ביש שם מחיצות שלר"א דרבים לא מבטלו ליה סובר שמעילין דלתות הראויות לנעול אף בלא ננעלות שהוא רק כדפי' בתוס' בדרך כ"ב שהיה לירושלים צוה"פ דחשיב כמחיצה אין הרבים דבקעי מבטלין המחיצה לר"א. ואף שלא הוזכר זה ברמב"ם שרק ביש צוה"פ מותר גם בלא ננעלות מוכרחין לומר כן דמצד הדלתות לבד כשהן פתוחות לגמרי תמיד וברוחב ט"ז אמה אין מקום להחשיבם למחיצות דבשלמא כשננעלות בלילה כיון שנעשו לזה שיך טעם הרשב"א שבמ"מ ובמג"א שאין רה"י אלא המסור לרבים ככל עת הואיל ויש לזה דלת ננעלת בלילה וחוסמת היא את העוברים שם בלילה אין זה רה"י עיי"ש אבל כשהן פתוחות תמיד אין שום טעם להחשיבם למחיצות. וגם טעם הרשב"א מסתבר שהוא רק כשיש צוה"פ כסתם שערים שמדינא הוא מחיצה רק שסובר כר' יוחנן דרבים מבטלי מחיצות לכן סובר שרק במסור לרבים בכל עת מבטלי מחיצתא ולא בננעלות בלילה שיש זמן דחוסמת היא את העוברים שלא חשוב בקיעתן כזו לבטל

בלילה אף שלתוס' ליכא בזה"ר רה"ר כמפורש בתוס' שבת דף ס"ד ומהר"ם מרוננבורג במרכיז שם פליג וכתב דאפילו מאן רמצריך נעילה בלילה הימ ברה"ר עצמו או במבואות המפולשין אבל לרידן שלית לן רה"ר לא בעו נעילה והובאו דבריהם בד"מ ס"י שס"ד. ופשוט שכונת מהר"ם הוא שא"צ גם דלתות כלל רה"ר במבואות המפולשין לרה"ר ליכא מ"ד דבעו נעילה אבל עכ"פ משמע דפליג מהר"ם רק לדידן דלית לן רה"ר אבל בכרמלית בזמן שהיה מצוי רה"ר גם הוא מודה דיש דבעי דלתות דאם לא היה שום כרמלית בעי דלתות רק במבואות המפולשין לחד מ"ד הי"ל לומר אבל כרמלית לא ולכן לדידן לא בעו נעילה משמע דיש גם כרמלית בזמן הגמ' שהיה צריך דלתות וכן משמע ממה דמסיק דאפילו בסרטיא מכאן ובקעה מכאן אמרינן ד"ה עושה צוה"פ דהוצרך להוסיף זה שלא נימא דכמו שמצינו שהחמירו לחד מ"ד במבואות המפולשין אף שאינו רה"ר כ"כ יש להתחמיר גם בזה"ל באופן שכתב הר"י שהוא בכרכים דיש רוב עם ובקעי טובא אף שליכא ס' רבוא דמחוי יותר כרה"ר דמסתבר שרק בזה סובר הר"י שבועי דלתות ולא בדרכים בעירות קטנות שליכא רוב עם לכן הביא ממבוי המפולש לסרטיא שהוא רה"ר גמור מכאן ולבקעה מכאן שג"כ מיחוי עוד יותר דבצד אחד מפולש לרה"ר גמור ולא התחמירו כ"ש לדידן דיידוע שהוא רק כרמלית שאין להתחמיר. וא"כ בגשרים באופן שבקעי רבים כרה"ר גמור ורק שהוא כרמלית מחמת שהוא למעלה מעשרה גם למחר"מ יש להצריך דלתות ואולי גם ננעלות כסובר הר"י. וא"כ יש אולי להתחמיר שיצטרכו דוקא דלתות ננעלות בלילה שאף שבד"מ כתב שכיון דהמ"מ והטור כתבו דדברי הרמב"ם עיקר אין לזה מדבריהם מ"מ בש"ע ס"י שס"ד סעי"ב לא הגיה לומר שהי"א שהוא כהרמב"ם עיקר משמע דחזר בו וסובר דיש להתחמיר דבעי ננעלות כדאי' בפמ"ג וכ"כ במ"ב בשע"צ אות ס' ולמה שבארתי תלוי זה בבקיעת רבים כברה"ר גמור אף שאינו בדיון רה"ר מאיזה טעם. ונמצא שלהרא"ש אף אם נימא שהגשמים הם רק בדיון כרמלית אם בוקעין רבים כברה"ר גמור שהוא למאי דס"ל שצריך ס' רבוא יצטרכו דלתות וגם יש להתחמיר שיהיו ננעלות בלילה.

אבל להר"י בתוס' שעד כנגד המחיצה הוא רה"י רק שאסור מטעם דנפרץ למקום האסור לחלק הגשר אחר המחיצה שהוא כרמלית אין להצריך דלתות אף שבקעי שם רבים דס' רבוא כיון דהוא רק תקון הרה"י. ול"ד למה שהחמירו בתקון הרה"ר שבהצוה"פ רוצים לעשותו לרה"י וכן לחנניה שהחמירו

המחיצה אבל בלא צוה"פ שרק הדלתות הן המחיצות א"כ כשנפתחו הרי ליכא מחיצות כלל ומ"ל מה שבליילה ננעלות עכ"פ בעת שהן פתוחות ליכא מחיצות ומ"ש מנפרץ פרצה ט"ז שהוא רה"ר אף שג"כ עומד לתקן. ולכן גם טעם הרשב"א אין שייך בלא צוה"פ וכ"ש שלהרמב"ם שמתיר בפתוחות תמיד שאינו כלום בלא צוה"פ. ומה שלא הזכיר זה הרמב"ם הוא משום דסתם דלתות הם לצורת הפתח וכמו דמשמע מלשון התוס' שלא כתבו בחירוצם דהיה לירושלים צוה"פ אלא לשון הואיל והיה לירושלים צוה"פ דמשמע שברור להם שהיה צוה"פ ומנא להו זה אלא וראי משום שכן דרך השערים והדלתות שהם לצוה"פ.

וא"כ שזה שמעילין דלתות שאינן ננעלות הוא דוקא משום שאינו בדיון רה"ר צריך לומר שמה שהחמירו להצריך דלתות להרמב"ם ברה"ר ש"ל צוה"פ משום שעכ"פ בקעי ביה רבים כמו בדרך רה"ר התמירו שלא יועיל צוה"פ ולחי וקורה אף שלא מבטלי המחיצות אלא דלתות. מסתבר שאף אם נדון הגשמים ככרמלית כיון שנראה ונגיש שהוא באויר שלא כארעא סמיכתא מ"מ כיון דבקעי ביה רבים כמו בדרך רה"ר הוא בכלל החומרא שצריך דלתות. וכן להרשב"א בשם הר"ח שפסק כשמואל דהלכתא כחנניה דגם במבואות המפולשין לרה"ר צריך דלת מצד אחד מסתבר שכ"ש ברה"ר ש"ל צוה"פ אף לר' אלעזר שלא מבטלי מחיצתא יודה להרמב"ם שלא יותר בלא דלתות. ואפשר יסבור שגם לר"א יצטרך להתיר שתהיה דוקא ננעלת בלילה וכדמשמע כן מלשונו שהובא בכ"מ שאף אחר שכתב שהרמב"ם סובר כר"א הקשה עליו דמשמע מהסוגיא דלאו ברה"ר גמורה היא מתניא אלא במבואות המפולשין לסרטיא מכאן ומכאן עיי"ש אלמא דאף לר"א שאין לזה דין רה"ר מ"מ סובר דצריך דוקא ננעלת בלילה. אלמא דבקיעת רבים אף שלא מבטלי המחיצות חמור להתחמיר שצריך דלתות ואולי גם ננעלות. וא"כ אפשר שגם להר"י והרא"ש יצטרכו אף לר"א להתיר דוקא בדלתות ננעלות בלילה. ואף שלדידהו אפשר שלת"ק שליכא חומרא ודלתות במבואות המפולשין ליכא חומרא בכל דרבנן אף ברה"ר לר"א ויכגי אף להתיר בכוה"פ אם מסתבר להרבות במחלוקת אלא יסבור כהרשב"א שאף לר"א לענין להתיר גם לדידהו צריך שיהיו ננעלות. וא"כ על הגשמים כיון שבקעי רבים אף אם הוא כרמלית יש להצריך לרדידהו דלתות וגם שיהיו ננעלות בלילה. ועיין בתוס' עירובין דף ס"ב שמצריך ר"י לאותן ישראלים הדדים יחידים בכרכים המוקפים חומה דשרי לסלטל בכלה שיהיו דלתותיהן ננעלות

שהביא הגד"א שאף במקום ד' הוא מקום פטור למעלה מעשרה יהיה מקום פטור. ולהדא"ש יהיה זה דק כרמלית אבל יצטרך דלתות כדלעיל.

ועיין בנוב"ת ס' מ"ב שבגשד אוסר מטעם פרצה והוא כדבארתי להד"י ואף להירושלמי אפשר היה שם בעובדא דירידה סמוך להמים בתוך עשרה שהיו כרמלית. וכן משמע שסובר גם שמתבטלין המחיצות ע"י בקיעת הרבים אך משום שלא היו ס' דבוא לא מתבטלין כדביא מהמג"א ולהרמב"ם הוא משום שגם מחיצות דבידי שמים לא מתבטלין עיין שם ולא כתב שאין שם המחיצות משום שלא ניכרין המחיצות אם בן ראייה מתנו"ב שגם בלא ניכרין הוא רה"י בעצם ונאסר רק מדין פרצה לכרמלית וא"כ הוא בהד"י בתוס' ואולי סובר שגם הרא"ש סובר כן כדכתב המג"א. וכיון שהוא מטעם פרצה יש להתיר בצוה"פ אף אם בקעין ס' רבוא כדכתבתי לעיל.

אבל למעשה אם בוקעין ס' רבוא יש להחמיר כיון דיותר נוטה בדעת הרא"ש כהחולקים על המג"א וא"כ אפשר שהוא גם דה"ד ואף אם הוא כרמלית כיון שבקעי ביה רבים כמו בהד"ר הא בארתי שצריך דלתות וגם יש להחמיר שיהיו ננעלות בלילה. אבל הא פשוט שלפי החשבון אין בכל גשר ס' רבוא עוברים בכל יום וכשנחלק העוברים ושבים על כל הי"ג גשרים שיש במאנהעטן ועוד דרכים של תחפירות הנקראים טונעלס לא יהיו ס' רבוא עו"ש בכל גשר ואפילו בגשרים היותר בעו"ש עליו. וא"כ למאי דנהגין להקל כהשיטות שמצרכי ס' רבוא לחשיבות רה"ר יש להתיר בצוה"פ על הגשרים אף אם נימא בדעת הרא"ש כהחולקים על המג"א.

ענף ה

אבל בענין הס' רבוא נלע"ד דבר חדש והוא נכון ומוכרח דהא לכאורה תמוה טובא מה שהמחבר בס' שמי"ה סעיף ז' כתב בשיטת הי"א שכל שאין ששים רבוא עוברים בו בכל יום אינו רה"ר הא לא נמצא לשון זה בדברי בעלי שיטה זו אלא שיהיו שם בעיר ששים רבוא כדאיתא ברש"י פירובין דף ו' שכתב רה"ר משמע דחב ס"ז אמה ועיר שמצויין בה ס' רבוא וכן הוא ברא"ש שם וגם ביה"ט כתב רש"י סך הס' רבוא דק על העיר עיר"ש ואף שלענין ירושלים כתב רש"י בדף ו' ויש בה דריסת ס' רבוא ג"כ צריך לפרש על העיר לא על כל רחוב ורחוב. איברא דבלשון התוס' שבת דף ס"ד איתא דאין מבואות שלנו רחבות ט"ז אמה ולא ס' רבוא בוקעין בו וברין שם בשם ס' התרומה איכא ממש שיהיו ס' רבוא עוברים שם בכל יום כלשון הש"ע. אבל הנה בלשון התוס' אדרבה משמע שקאי על

במבואות המפולשין שבזה צריך להעשות דה"י התמידו שלא יעשה בדין רה"י בצוה"פ אלא בדלתות אבל בשווא כבד רה"י אף שבקעי רבים רק שנאסר בפרצה אין למילף וגם בזה החמירו שלא יועיל צוה"פ לתקן הפרצה וממילא יש לנו לומר דמועיל צוה"פ כבינו ככל מקום שהוא מחיצה. להמסקנת התוס' כירושלמי א"צ שום תקון בדלעיל.

ענף ד

והנה המג"א בס' שעי"ד סק"ה הביא הא דהר"י בתוס' שדוקא מה שבוטל לדה"ד אם הוא דחב ד' הוא כרמלית ואוסר גם שאר הגג מצד נפרץ במלואו וכתב וכן משמע ברא"ש חזו"ן שמפרש גם ברא"ש שהוא כהר"י בתוס' ובקרבן נתנאל הקשה עליו שבדא"ש משמע שאף כשאין בוטל ד' לרה"ר אסור משום שכל הגג הוא בעצמו כרמלית מטעם שהביא מרש"י דכל שאין לו מחיצה אינו רה"י עיי"ש. אבל נראה שהמג"א הוכיח זה מתוס' שכתבו על פרש"י שהוא כהר"י אף שג"ב הביאו לשון רש"י שכתב שכל שאין לו מחיצה אינו רה"י א"כ משמע להמג"א שגם הרא"ש שהביא מרש"י זה הוכחה לפירושו הוא פירוש אחד וכוונת רש"י מפרשי התוס' שאין לו מחיצה אף בעיקרו לא רק במקום זה משום דסברי שגם לרש"י הרה"י עולה ולא המחיצות ולכן מפרש המג"א זה גם בכוונת הרא"ש אף שסתם דבריו. ונמצא שלמג"א ליכא מחלוקת בזה שנגד המחיצות הוא רה"י והאיסור הוא מטעם פרצה לחלק הגשר שאחר המחיצה שהוא כרמלית וא"כ יש להתיר בצוה"פ כדכתבתי להר"י אף כשעובדין עליו רבים דס' רבוא. אך להתחלקים על המג"א דהם הפמ"ג והק"נ שאסרי אליבא דהרא"ש אף בבליטה משהו וכדמשמע פשוט לשון הרא"ש. וכן פוסקין לחומדא מסתימת הפוסקים ולכן אף אם שם נוטה שיש להקל מטעם שכתב בבאר הלכה בס' שמי"ה בסעיף ט"ז שיש לצרף שיטת מסקנת התוס' שלמעלה מעשרה הוא מקום פטור אף ברחבו ד' והגרא"ש שם בס"ק מ"ג הביא שכן דעת הרמב"ם ורשב"א וגם דעת רש"י ותוס' בדף צ"ח גבי זין ארבעה למעלה מעשרה ומשמע שכן פוסק הגר"א וכן הביא המ"ב בשם הא"ר עיי"ש. מ"מ על הגשרים שעולים יותר מד' אמות בגובה עשרה נסתיים ורחבים ט"ז ורחבים של ס' רבוא בוקעין אפשר הוא דה"ד דבזה אפשר סברי כהרא"ש שהוכיח מרש"י לתחולקים על המג"א שאין הרה"י עולה אלא המחיצות וכדסובר כן הרמב"ן שהבאתי לעיל וכיון שאין ניכרות אין עולין וא"כ אפשר הוא גם רה"ר. אך אפשר שגם לשיטתם בהרא"ש אינו רה"ר דל"ד לארעא סמיכתא כיון שנראה לכל שעומד באויר למעלה מעשרה וא"כ יהיה להשיטות

היה רה"ר וא"כ אין למילף שיצטרכו לעבור בכל רחוב ורחוב ס' דבוא.

ולכן אני אומר שוראי סגי בזה שישנם בעיר ולכל היותר שישנם ברחובות כל העיר ס' רבוא שזה הוי כמו במדבר במחנה אבל ממילא יש חלק בין רה"ר דעיר לרה"ר דדברים דבדרכים אם אין עוברין שם ששים רבוא הרי ממילא ליכא שם ס' רבוא לכן בהכרח שיעברו שם ס' רבוא, ויהיה מה שמצריך הש"ע להיא"ש שיהיו ס' רבוא עוברין בו בדרכים דוקא, ובאם הוא ברחובות העיר שאירי בריש הסעיף יהיה הפירוש עוברין בו בעיר לא בכל רחוב ורחוב ומה שנקט הש"ע לשון כזה שיותר משמע שיהיו עוברין בו באותו מקום לבדו כל הס' רבוא הוא בשביל דרכים שמחוץ לעיר ששם צריך שיהיו עוברין בו באותו הדרך לכן לא חש למינקט לשון זה כיון שיש לפרש לשון זה ברחובות העיר על העיר אף שהוא ברוחק כיון שהוא לשון מרווח על הדרכים.

וא"כ יש להסתפק בהגשרים שהולכים ממאנהעטן לברוקלין אם יש להחשיבם שאינם מהעיר משום שהם חוץ לעיר או יש להחשיבם מהעיר מפני שהוא גם לתשמישי העיר שיש שם איצטבאות לישב שם ומקומות לטיול ואם הם מהעיר נחשבו כיש שם ס' רבוא בזה שבכל העיר יש ששים רבוא במאנהעטן, ואם נחשבו שאינם מהעיר הרי צריך חשבון הששים רבוא בכל אחד לבדו כמו בדרכים שאין שייך לצרף להם אלו שבעיר, וזה הא ליכא לפי החשבון כדלעיל, ואם נחשבו מהעיר שא"כ הוא כיש שם ששים רבוא יש לנו להחמיר שיצטרך דלחות וגם ננעלות בלילה כדבארתי לדעת הרא"ש אליבא דהחולקים על המג"א, אך כיון שאפשר שאין להחשיבם מהעיר שאז אף להרא"ש אליבא דהחולקים על המג"א סגי בצוה"פ ולהר"י בחוס' לכ"ע סגי בצוה"פ אף שיש שם ס' רבוא ולהמג"א גם להרא"ש סגי בצוה"פ אף ביש שם ס' רבוא וכן הוא לנו"ב, ולהתוס' במסקנא שהוא כירושלמי מותר אף בלא תקון לכן היה מקום להקל שיסגי בצוה"פ על הגשרים להתיר במאנהעטן אף שיש שיטה גדולה לאסור.

(וראיה גדולה למה שבארתי דלא בכ"מ צריך שיעברו שם ס' רבוא דהא בעירובין דף כ"ב איתא ואפילו במעלות בית מרן הוא רה"ר ופרש"י שמהלכין בה בוא"ז ולא שנים יחד וא"כ אף אם ילכו בלא הפסק כל הכ"ד שעות של המע"ל לא יעברו ס' רבוא ומ"מ הוא רה"ר וחייבין עליו אף

העיר שלכן כתבו בלשון יחיד בוקעין בו ולא כתבו בלשון רבים בוקעין בהן כמו שכתבו בלשון רבים דאין מבוואת רחבות וא"כ הוא כמוכרח שהס' רבוא קאי על העיר דאם היה בעיר ס' רבוא בוקעין אף שלא בכל מבוי ומבוי הוו כל המבוואות הרחבות ט"ז אמה דה"ר, וא"כ אפשר שגם כיונת ס' התרומה נמי הוא על העיר דמתוס' נשמע גם לס' התרומה, וגם הוא תמוה טובא דהא הילפותא הוא מדגלי מדבר שמסתבר שלא היו עוברין כל הששים רבוא בכל רחוב ורחוב אלא שהיו במחנה שהיתה י"ב מיל על י"ב מיל ששים רבוא ויש למילף שבעיר שהיא ג"כ בשטח כזה וכו' בפחות בשטח זה שיש בה ששים רבוא אף שאין עוברין ששים רבוא בכל רחוב ורחוב נמי הוא רה"ר, ומסתברא נדמה שאף עיר שאין בה תושבים ס' רבוא אבל בצרף עם הנכנסים בתוכה בכל יום יש ס' רבוא נמי הוי רה"ר דמאי שנא, וזהו כוונת רש"י בדף ג"ט במש"כ שלא היו נכנסין בה תמיד ס' רבוא של בנ"א עיר"ש שהשמיענו דא"צ שיהיו התושבים שלה דוקא ס' רבוא אלא דאף עם צרף הנכנסים הם ס' רבוא נמי הוא רה"ר, אבל מנא לן למילף שיצטרכו הס' רבוא לעבור בכל יום בכל רחוב ורחוב, ואף זה שיהיו בחוצות בצרף הרחובות כולם ס' רבוא נמי אולי אין למילף דאולי לא היו במדבר כל הס' רבוא ביחד בחוצות דאולי היו הרבה מקו באהלים ויש למילף רק שיהיו בעיר יחד עם אלו שנמצאו בבתיים ס' רבוא שיש האפשרות שיהיו גם בחוצות יחד נמי יהיה רה"ר, אך בזה אולי כיון שלא מסתבר לצרף אלו שבאהלים ילפינן השעור של ס' רבוא שיהיו בחוצות וגם אולי אמרו שמהסך שהיו במדבר יחד עם הטף ונשים היו בחוצות ס' רבוא אבל למילף שיעברו בכל רחוב ורחוב זה ודאי אין למילף, ואף שרש"י בשבת דף צ"ז כתב על מה שאיתא שם ומחנה לויה רה"ר הואי פ' שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו נמי לא מסתבר שהיו בכל יום הס' רבוא אצל משה ולא בכל יום הקהילו את העם כ"א בעת הצורך עיי' תוצאות ואם בכל יום היו שם כל העדה לא היו צריכים לתוצאות, וגם הא משמע שכל מחנה ישראל היו רה"ר דבכ"מ הוכרח שרה"ר מדמין לדגלי מדבר ודהגלים היו במחנה ישראל ולא במחנה, לויה וא"כ צריך לפרש בכונת רש"י שמפרש טעם ע"ז שאומר שמשה היה יתיב במחנה לויה שהוא בחוץ מקום שהוא רה"ר ולא באהלו שהוא רה"י שהוא מטעם שהיו הכל מצויין אצל משה רבינו ולא היה אפשר זה בבית אלא בחוץ שהוא מקום מרווח וא"כ אין הרה"ר של מחנה לויה אלא מאותו הטעם שכל המחנה

שרשי' הא מצריך שיהיו ס' רבוא. ולכן צריך לומר כדבארתי שבעיר סגי בזה שיש ס' רבוא בכל העיר תימא שמעלות בית מרון היה בעיר. ואף שבר"ה דף י"ח פרש"י הדרך קצר ואין שנים יכולין לילך זה בצד זה שהעמק עמוק משני צידי הדרך עייש צריך לומר דלא דק שם כ"כ כיון שאין נוגע שם וקראו דרך אף שהוא מדחובי העיר וגם בל"ז הא מוכרח לפרש שהיה מדחובי העיר דהא רה"ר צריך שיהיה ברוחב ט"ז אמה ואם היה דרך בעלמא כיון שקצר כ"כ לא היה שייך להיות רה"ר ולכן צריך לומר שהיה מדחובי העיר והיה רוחב הרחוב שהוא בין החצרות והבתים שמשני הצדדין ט"ז אמה והיה מקום החלוד רק קצר מאד באמצע הרחוב ומשני הצדדין עד החצרות והבתים עמק עמוק וזה ג"כ הוא בדיון רה"ר דאולי היה דאוי קצת לתשמיש להעוברים במשאות ואף שאלו הצרכים להרחוב דט"ז הם מועטים מ"מ תוא רה"ר בצרוף הס' רבוא של כל העיר כדבארתי, אבל אם היה בדרך דאוי אין להחשיבו שהוא רוחב ט"ז בשביל המועטין מששתמשים שם.)

אך הנה לעומת זה שכתבתי שיש מקום להקל הא איכא שיטת הרשב"א הובא בבב"ט ס"י שם"ה סק"ז שסרטיא ופלטיא הוא רה"ר אף בעיר שמוקפת מחיצות ודלתותיה נעולות וכן איתא בבב"מ בעירובין דף כ"ב בשם הר"י אפרים דרה"ר לא מיערבא אפילו בדלתות נעולות ויש סוברין שאף שאינו רה"ר הוא עכ"פ כרמלית כדחובא בתה"ד ס"י ע"ג ואף שהתרה"ד עצמו סובר שהוא דה"י מ"מ יש שיטה האוסרת ומשמע שכן סובר גם רש"י בדף ק"א שכתב לענין ירושלים אבל עכשיו דלחותיה ננעלות לאו רה"ר שאינה כדגלי מדבר שהוא דרך פתוח כל שעה עיי"ש ולשון זה משמע שאינו רה"י דהא רק מחמת שאינה דומה לדגלי מדבר הוא הפטור שזה ערשה רק שלא יתחייב בדיון רה"ר כדאשכחן לשון זה ברה"ר מקורא אבל לא יעשה מה שאינה דומה לדגלי מדבר בדיון רשות היחיד. איברא דלשון רש"י דלעיל מזה שכתב שהוא כולה כחצר של רבים שלא עירבו דהואיל ודלחותיה ננעלות בלילה מערבין את כולה משמע שהוא רק משום חסרון עירוב וביותר מפורש הוא ברש"י ד"ו שכ' אבל נעילת דלתות משויא לה כחצר של רבים ומערבין את כולה וכ"ז שלא עירבו הו"א כרמלית עיי"ש כדחוכיה התה"ד מרש"י אבל עכ"פ מרש"י של דבור זה שכתב דל"ד לדגלי מדבר משמע שהוא כרמלית ולא מהני עירוב. וצריך לומר שהם שתי לשונות בירש"י.

ולכאורה מוכרח שבירושלים לא היה מועיל עירוב דאם היה מועיל עירוב מ"ט לא עירבו בירושלים הא משמע בדף ס"ח שיש לעשות עירוב ומוסל זה על חכמי העיר דחוק טובא לומר דידוע היה שבאותה שעה שהביאו חכמים ממעשה בשוק של פטמים שהיה בירושלים שהיו נועלין ומניחין את המפתח בחלון שע"ג הפתח לא היה עירוב מצד איזה אונס. וא"כ אולי יש לנו להחמיר כיון שלהרשב"א וד' אפרים שבעה"מ הוא גם רה"ר ולהגדולים שהביא התה"ד וכן הביא ממדרכי בש"ר אפרים מרענענשבורג הוא עכ"פ אסור מדיון כרמלית וכן הא הוכחתי שבג' רש"י בחד לישנא סובר שהוא כרמלית וגם הא איכא ראייה גדולה לשיטה זו. ומה שעשו תיקונים לעיירות שביוראפ ולא התמירו בסרטיא ופלטיא לשיטות אלו אין ראייה דלא חיישינן להו אלא דהוא משום שנהגינן להקל שצריך ס' רבוא ובעיירות הא לא היו ס' רבוא גם בסרטיא ופלטיא ולכן אף שנחמיר כהרשב"א וד' אפרים שאין מועיל דרה"ר אף מחיצות גמורות לא היה שייך להחמיר בהו. וכן לא היו אף כרמלית לשיטות הגדולים שבתה"ד ולשון אחד שברש"י דרך ברה"ר של ששים רבוא שהוקף במחיצות סבדי שאף שאינו בדיון רשות הרבים הוא בדיון כרמלית כמו בירושלים דגם הם סבדי כהרשב"א שרה"ר אף כשהוקף במחיצות לא נעשה רה"י רק שפטורין משום דל"ד לדגלי מדבר וא"כ הוא כרמלית כדאיתא ברש"י וא"כ בפחות מס' רבוא שאינו רה"ר מועילין המחיצות וגם רק צוה"פ לעשות לה"י. אבל בעיר גדולה שס' רבוא מצויין בסרטיא ופלטיא שלו שזה לא היה כלל בעיירות שביוראפ שעשו התקונים כמפורש בכל הראשונים ותפוסקים אין לנו מנהג להקל בזה וא"כ יש לנו להחמיר כיון שמצינו הרבה ראשונים שאוסרין ויש ראייה גדולה לדבריהם כדלעיל.

וגם הא אף לפי ראשון דרש"י שכן סובר התה"ד שבמוקף מחיצות ליכא שום איסור הוא בדיון רה"י אף בעיר שס' רבוא בוקעין בה נמי הא מוכרחין לומר לירושלים עכ"פ היתה אסורה משום שלא עירבו שתמה טובא מ"ט לא עירבו כדקשתי שדחוק לומר שאותה שעה לא היה דאף על שעה אחת תמה מ"ט לא עירבו. ולכן אולי מכיון שבאין לירושלים מכל המקומות ברגלים וגם בכל השנה להקריב קרבנות ולאכול מע"ש חששו לשמא יראו אנשים ממקומות שלא יהיו מתקנים במחיצות כמו ירושלים ויטלטלו גם שם לפיכך לא עירבו כדי שיהיו אסורים גם בירושלים דכ"ז שלא עירבו הרי גם חצר אסור ככרמלית. ואם כן

שנהגו להקל שלא כשיטה זו מרתי טעמי חדא שלא היו בעיירות שלנו ס' רבוא ועוד שלא היתה עיר של ל"ב מיל וממילא יש לחוש גם לשיטה זו, ועיין במ"ב ס' שס"ג בשער הציון אות צ"ד שהביא מס' גאון יעקב שהסכים לשיטה זו. ולמה שבארתי שהוא שעור ל"ב מיל נמצא שאלף כורים הוא הרבה פחות ויהיה רה"י אף לשיטה זו ונצטרך לפרש בלשון התוס' בדף כ"ב שנקטו הנזמא דה"ה לאלף כורים דמה שעור יהיה עיי"ש שהוא מחמת שלא אסקי אדעתיהו שעוד דמחצית נראין לכן גם אלף כורין הוא הגוזמא לפרש מזה שאפילו שעור היותר גדול הוא רה"י אבל הרמב"ן והריטב"א סבברי שעור נזרעין המחיצות אין מאלף כורין שום הוכחה שאין לזה שעור דאלף כורין ויותר מזה עד ל"ב מיל הוא רה"י ורק יותר מל"ב מיל אינו רה"י.

ומה שרוצה כתר"ה לומר שאולי אין להכניס בחשבון הס' רבוא את הנכרים ולא הנשים וטף הנה בתוס' עירובין דף ו' מפורש שלא גמרינן אלא מלתא דכתיבא במספרם. וזה מוכרח דאל"כ ליכא שעור מבורר נהי שמצד הנשים וטף יש לשער אבל מערב רב ליכא לשער ולא ידוע כמה היו. ועיין במכילתא שלר' ישמעאל היו ק"ב רבוא שהם כפלים מס' רבו ולר"ע מאתים וארבעים רבוא שהם ד' פעמים ס' רבוא. ולר' נתן לגירסת הגר"א היו ש"ס רבוא שהם ששה פעמים ס' רבוא ולכל מאן דאמר לא נאמר זה מפורש בתורה ולא מסתבר שיהיה הדין הנזמר בתורה בלא קצבה. אך אפשר דכונת התוספות שמלתא דכתיבא במספרים עושה זה לכד רה"ר אבל עכ"פ גמרינן שהיו ס' רבוא מישראל וזכרים מבני עשרים ומעלה דוקא ויהיה רה"ר בין אם הם עצמן שם בין אם יש גם נכרים ונשים וטף שלא יחשבו אותם. אבל לבד שלא מסתבר כן ודי לן למילף רק החדוש שהחכר בראשונים דצריך מספר ס' רבוא. הנה בלשון מהר"מ שברדכי ר"פ הדר כתב על היהודים היחידים הדידים בכרכים חקוקין מחיצות שמצדדי הרי"ה שיהיו דלתותיהן נעולות שא"צ זה לדידן דלית לן רה"ר שכוונתו משום דלית לן כרכים הבוקעין שם ס' רבוא שהו הטעם שליטא לדידן דה"ר הא בעיר כזו שכולה של עברים אף בזמן שהיו הערים גדולות ביותר נמי לא היה רה"ר כיון שאין דרים שם ישראלים א"כ משמע דבכל ס' רבוא אף נכרים נמי הוא רה"ר וא"כ גם נשים ופחותים מבני עשרים מצטרפים לסך ס' רבוא לעשות דה"ר. והטעם פשוט שאין שייך למילף שיהיו דוקא ישראלים וזכרים וגדולים אף שבדגלי מדבר היו כן דהא ילפינן מכל אבות גם דברים הדומים להאבות שהיו במשכן

גם במאנהעטן שהוא עיר שבאין ממקומות הרבה שא"א שם לתקן וגם סמוכים לה בתוך התחום מקומות שלא יוכלו לתקן. אין לתקן ולא לערב גם במאנהעטן כדי שיהיו אסורים גם במאנהעטן ולא יבואו לשלטל גם במקומות שאי אפשר לתקן. ונמצא שאף לדידהו משמע שאין לתקן להתייר במאנהעטן אף אם יכולין לתקן.

ענף ו

הנה יש עוד שיטת הריטב"א בשם הרמב"ן שאיכא שעור בגדול רה"י במשך תאריך והרוחב שהוא כל שאין המחיצות נראות לעומד באמצע. אך למה שרוצה המ"ב ס' שמו" סעי' ג' בבאור הלכה לפרש דברי הרמב"ן שהוא רק במחיצות שלא נעשו בידי אדם ליכא חשש זה. אבל הא ברשב"א בדף כ"ב מפורש שיש שעור לגדול רה"י וא"כ הוא גם במחיצות שנעשו בידי אדם וכן משמע שהריטב"א מפרש כן ברמב"ן. אך מסתבר לע"ד שיש בזה שעור ידוע מגמ' בכורות דף ג"ד שמע"ב מצטרף כמלא רגל בהמה דועה וכמה הוא רגל בהמה רועה ט"ז מיל ומפרש בגמ' דקים להו לרבנן דשיתסר מילי קא שלטא ביה עינא דרועה עיי"ש וא"כ מש"כ הרמב"ן שיהיה ניכר לעומד באמצע הוא ל"ב מיל ושטח כזה אולי ליכא במאנהעטן וא"כ הוא רה"י גם לשיטה זו ואף שלא נראו המחיצות מצד הבתים מסתבר שלא יתבטל בזה הרה"י שנעשה מהמחיצות. ואף שהרשב"א משמע דלא מפרש שעור שנראין דלכן אסיק בצ"ע כמה הוא השעור אין ספקו מוציא מידי פשיטותא דרמב"ן וריטב"א שהוא בשעור שנראין. אבל הריטב"א לא הוזכר לשון לעומד באמצע רק לשון תוך המחיצות משמע שאף בעומד אצל המחיצות מצד אחד צריך שיראה צד השני וא"כ הם רק ט"ז מיל וכדי שלא יהיה סתירה מלשון הריטב"א בשם הרמב"ן לשון הנמצא בחדושי הרמב"ן גופיה מסתבר שכן מפרש הריטב"א לשון שעומד באמצע שכתב הרמב"ן שכוונתו רק לתוך המחיצות ולא דוקא באמצע ממש אלא שכל תוך המחיצות קרא לשון באמצע. אבל אפשר שבאמצע דוקא שהם ל"ב מיל וכן הא מסתבר דכיון דלעומדין באמצע נראין המחיצות יש להחשיב להו מקום בין המחיצות לרה"י וממילא גם לכר"ע הוא רה"י דאין שייך להתחלק בדנינו לאלו מלאלו ולכן אף שסתם הריטב"א וכתב לשון תוך המחיצות כוונתו לעומדין באמצע ולא כתב בפיודש משום שמוכן זה מאליו. ולכן אם ליכא ל"ב מיל הוא רה"י גם לשיטה זו. אבל אם איכא ל"ב מיל יש אולי לחוש גם לשיטה זו ביש ס' רבוא בעיד ובוה לא שייך